

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК 37.014.5:316.347(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14887625>

**Розвиток освітніх програм для підтримки соціальної інтеграції та
зміцнення громадянської ідентичності в повосній Україні**

Карпенко Олена Георгіївна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи Київського столичного університету імен Бориса
Грінченка, 02154, м. Київ, бульвар Шамо, 18/2, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6715-2899>

Довбенко Тетяна Володимирівна,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національного університету фізичного виховання та спорту України,
03150, м. Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-3755-3771>

Кирчата Ірина Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, 61002,
м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-0270-1586>

Прийнято: 29.01.2025 | Опубліковано: 18.02.2025

Анотація: Для післявоєнної відбудови України важливим аспектом є розвиток освітніх програм, що сприятимуть соціальній інтеграції та зміцненню громадянської ідентичності. Воєнні дії призвели до значної соціальної фрагментації, масового переміщення та психологічних травм, що створило суттєві виклики для національної єдності та демократичної стійкості. Актуальність цього дослідження полягає в необхідності відновлення соціальної згуртованості через надання людям знань, навичок і цінностей, необхідних для активної громадянської позиції, взаєморозуміння та реінтеграції в суспільство, що швидко змінюється. Освіта є потужним інструментом для розв'язання цих завдань, сприяючи розвитку критичного мислення, історичної свідомості та почуття колективної відповідальності. Водночас освітні рамки часто не враховують унікальних потреб постраждалого від воєнних дій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та молоді, що зумовлює необхідність розробки інноваційних та інклюзивних підходів. **Метою** цього дослідження є вивчення ефективних стратегій розробки та впровадження освітніх програм, які сприяють соціальній інтеграції й формуванню громадянської ідентичності в повоєнній Україні. **Методи:** аналізу наукової літератури, узагальнення, систематизації. **Результати.** У дослідженні розглянуто міждисциплінарні підходи, які поєднують соціально-психологічну підтримку, громадянську освіту й партисипативне навчання для зміцнення стійкості та формування спільної національної свідомості. Результати вказують на те, що успішні освітні ініціативи мають бути адаптовані до різних соціальних процесів, акцентуючи на участі громади, історичній правді та демократичній взаємодії, а інтерактивні методи навчання, зокрема освіта на основі діалогу, написання історії та проєкти місцевих громад, значно підвищують громадянську свідомість та соціальну згуртованість. Водночас співпраця державних

установ із громадськими організаціями та міжнародними партнерами має суттєве значення для забезпечення ефективності та сталості цих програм.

Висновки. *У результаті дослідження виявлено, що інтеграція соціальної та громадянської освіти у формальне та неформальне освітнє середовище має важливе значення для відновлення довіри до соціальних інституцій, зміцнення національної ідентичності та сприяння розвитку культури демократичної активності. Упровадження інклюзивних та контекстно орієнтованих освітніх ініціатив в Україні є запорукою успішної довгострокової соціальної стабільності та національної єдності в повоєнний період.*

Ключові слова: *освітні програми, соціальна інтеграція, громадянська ідентичність, інклюзивні програми, національне відновлення.*

Development of Educational Programs for Supporting Social Integration and Strengthening Civic Identity in Post-War Ukraine

Olena Karpenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 02154, Kyiv, I. Shamo Boulevard, 18/2, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6715-2899>

Tetiana Dovbenko,

Senior Lecturer of the Department of Social and Humanitarian Disciplines of the National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Physical Str., 1, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3755-3771>

Iryna Kyrchata,

Candidate of Science (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship of the Kharkiv National Automobile and Highway University, 61002, Kharkiv, Yaroslav Mudryi Str., 25, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-0270-1586>

***Abstract:** The development of educational programs aimed at fostering social integration and strengthening civic identity is a crucial aspect of Ukraine's post-war reconstruction. The war has led to significant social fragmentation, mass displacement, and psychological trauma, creating substantial challenges for national unity and democratic resilience. The relevance of this study lies in the necessity of restoring social cohesion by equipping individuals with the knowledge, skills, and values essential for active citizenship, mutual understanding, and reintegration into a rapidly changing society. Education serves as a powerful tool for addressing these challenges by promoting critical thinking, historical awareness, and a sense of collective responsibility. However, existing educational frameworks often fail to consider the unique needs of war-affected populations, particularly internally displaced persons, veterans, and youth, highlighting the need for innovative and inclusive approaches. **The purpose** of this study is to explore effective strategies for developing and implementing educational programs that support social integration and the formation of civic identity in post-war Ukraine. **Methods:** analysis of scientific literature, generalization, and systematization. **Results.** The study examines interdisciplinary approaches that combine social and psychological support, civic education, and participatory learning to build resilience and create a common national consciousness. The results indicate that successful educational initiatives should be adapted to different social processes, emphasizing community participation, historical truth, and democratic interaction, and that interactive*

*learning methods, such as dialogue-based education, history writing, and local community projects, significantly increase civic awareness and social cohesion. At the same time, the cooperation of government agencies with civil society organizations and international partners is essential to ensure the effectiveness and sustainability of these programs. **Conclusions.** The study found that the integration of social and civic education into formal and non-formal educational environments is important for restoring trust in social institutions, strengthening national identity, and promoting a culture of democratic engagement. The implementation of inclusive and contextually-oriented educational initiatives in Ukraine is the key to successful long-term social stability and national unity in the post-war period.*

Keywords: *educational programs, social integration, civic identity, inclusive programs, national recovery.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Повоєнне відновлення України є складним завданням, яке охоплює не лише відбудову інфраструктури, а й відновлення соціальної основи країни. Війна спричинила масове переміщення населення, економічну нестабільність і завдала глибоких психологічних травм, що загрожує соціальній згуртованості та громадянській ідентичності. Значна кількість людей, зокрема внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО), ветерани та молодь, потерпають від проблем із реінтеграцією в суспільство через перервану освіту, проблеми з працевлаштуванням та зміну структури громади. Зниження довіри до інституцій, регіональні відмінності в пережитому під час війни досвіді та поширення дезінформації ще більше ускладнюють формування єдиної національної ідентичності. Розв'язання цих проблем вимагає комплексних освітніх програм, які сприяють соціальній інтеграції шляхом поширення спільних цінностей, історичної обізнаності та

активної громадянської позиції. Водночас у вже наявних освітніх програмах часто недостатньо адаптивності та інклюзивності, необхідних для підтримки різних груп населення, які постраждали від війни, що зумовлює необхідність розробки ініціатив, спрямованих на задоволення як поточних, так і довготривалих потреб українського суспільства.

Актуальність цього питання виходить за межі особистого розвитку й поширюється на широкий процес національної стабілізації та демократизації. Зміцнення громадянської ідентичності через освіту має важливе значення для протидії соціальній фрагментації, підвищення стійкості до зовнішніх впливів та виховання почуття колективної відповідальності за майбутнє України. Ефективні програми мають поєднувати міждисциплінарні підходи, використовуючи психологію, соціологію, політологію та педагогіку для створення освітніх планів, які враховують травму, сприяють діалогу та заохочують до громадянської участі [1]. Вони мають бути доступними для різних демографічних груп, зокрема для постраждалих від війни громад, сільського населення та переміщених осіб. Інвестуючи в освітні стратегії, що сприяють єдності та активній громадянській позиції, Україна може побудувати більш згуртоване, поінформоване та стійке суспільство, здатне підтримувати демократичне врядування та протистояти зовнішнім загрозам своєму суверенітету. З огляду на це, розробка таких програм є не лише питанням освітньої політики, а й стратегічною необхідністю для післявоєнної національної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження щодо розвитку освітніх програм у контексті соціальної інтеграції та зміцнення громадянської ідентичності в повоєнній Україні висвітлюють різні аспекти цього процесу. Одним з основних напрямів є адаптація освітніх програм до потреб сучасного цифрового суспільства. Науковці А. Лазарева (A. Lazareva),

Ю. Сікора (Y. Sikora), О. Задоріна (O. Zadorina), Г. Різак (G. Rizak), В. Камінський (V. Kaminskyu) [2] акцентують на важливості модернізації навчальних планів, інтеграції цифрових технологій та розширенні можливостей для дистанційного навчання. Автори наголошують на необхідності адаптації навчальних програм до потреб сучасного цифрового суспільства в Україні, що сприятиме розвитку громадянських компетентностей та соціальній інтеграції населення.

Іншим важливим аспектом є вплив онлайн-навчання на психологічний комфорт здобувачів освіти. Учені В. Байдик, О. Гурська, О. Рябініна [3] проаналізували, як дистанційна форма навчання впливає на рівень тривожності, адаптивність здобувачів вищої освіти та їхнє емоційне благополуччя. Висновки дослідження підкреслюють необхідність розробки підтримувальних освітніх практик, які сприятимуть соціалізації здобувачів вищої освіти в цифровому середовищі та зміцненню їхньої громадянської ідентичності.

Питання сталого розвитку в освітньому процесі також є важливим для формування громадянської ідентичності. С. Г. Мельниченко [4] аналізує сучасний стан упровадження принципів сталого розвитку в освіті, наголошуючи на важливості їхньої інтеграції для підготовки громадян, які поділяють цінності демократії та соціальної відповідальності.

Значну роль у зміцненні національної ідентичності відіграє викладання іноземних мов у віртуальних середовищах, що сприяє розширенню міжкультурного діалогу та міжнародній інтеграції. У своїй роботі В. Гурська (V. Hurskaya) [5] досліджує ефективність використання віртуальних освітніх платформ у процесі вивчення англійської мови, що може мати значний вплив на формування громадянських компетентностей у молоді.

Під час повоєнного відновлення України особливого значення набуває роль вищої освіти в розвитку європейських цінностей. Дослідники О. Бульвінська та Г. І. Калінічева [6] наголошують, що заклади вищої освіти повинні стати платформами для інтеграції України в європейський простір шляхом упровадження програм, спрямованих на формування демократичної свідомості та соціальної згуртованості.

Соціально-економічний вимір освіти також відіграє важливу роль у формуванні громадянської ідентичності. Науковець І. О. Тарлопов [7] досліджує, як рівень освіти впливає на пропозицію трудових ресурсів і соціально-економічну стабільність, підкреслюючи роль освітніх програм у відновленні ринку праці.

Важливим питанням є роль вищої освіти у формуванні повоєнної національної ідентичності. О. Марущак, О. Сонечко, А. Тургенєва [8] аналізують механізми освітнього впливу на процеси ідентифікації громадян, зокрема через упровадження освітніх програм, що формують почуття приналежності до українського суспільства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених соціальній інтеграції та громадянській ідентичності, проблема адаптації освітніх програм до викликів повоєнного періоду в Україні залишається недостатньо вивченою. Осмислення потребують механізми формування громадянської свідомості в дітей і молоді, які зазнали впливу війни, а також роль освітнього середовища в подоланні психологічних та соціальних бар'єрів. Актуальним залишається питання ефективності освітніх методик, спрямованих на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб і ветеранів у суспільне життя. Водночас наукова дискусія щодо взаємозв'язку між освітніми програмами, колективною

пам'яттю та процесами примирення в повоєнному суспільстві потребує подальшого розвитку.

У межах цього дослідження розглянуто адаптацію освітніх програм до потреб соціальної реінтеграції вразливих груп населення в повоєнний період. Особливу увагу приділено ролі освітнього процесу у формуванні громадянської ідентичності молоді, яка зазнала травматичного досвіду війни. Проаналізовано сучасні міжнародні підходи до інтеграції осіб, постраждалих від воєнних дій, та їхню адаптацію до українських реалій. На основі здійсненого дослідження запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення освітніх стратегій, спрямованих на забезпечення стійкої соціальної єдності в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою цього дослідження є вивчення ефективних стратегій розроблення та впровадження освітніх програм, які сприяють соціальній інтеграції та формуванню громадянської ідентичності в повоєнній Україні.

Відповідно до мети було сформульовано такі завдання:

- 1) проаналізувати теоретичні підходи до соціальної інтеграції та формування громадянської ідентичності в повоєнних умовах;
- 2) визначити основні виклики та потреби постраждалого від війни населення в Україні;
- 3) оцінити кращі практики та інноваційні методики розробки освітніх програм; а також сформулювати практичні рекомендації щодо впровадження ефективних та інклюзивних освітніх ініціатив.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Освітні програми є важливим інструментом соціальної інтеграції, сприяючи забезпеченню рівних можливостей, зменшенню соціальної нерівності та формуванню почуття належності серед

різних груп населення. Заклади вищої освіти (далі – ЗВО) як центри знань і розвитку активно беруть участь у відбудові країни, забезпечуючи громадян необхідними навичками, компетенціями та цінностями для повноцінної участі в житті суспільства. Роль вищої освіти в соціальній інтеграції виходить за межі традиційної функції професійної підготовки, охоплюючи соціалізацію, культурний обмін та сприяння громадянській активності. Завдяки своїй здатності об'єднувати людей різних соціальних груп ЗВО сприяють зміцненню взаєморозуміння й толерантності в суспільстві. Особливо актуальним це є в країнах, що переживають соціальні трансформації, такі як післявоєнна відбудова, міграційна криза чи економічні трансформації [9]. У таких умовах вища освіта може виступати стабілізаційною силою, що сприяє соціальній згуртованості та національній єдності.

Для посилення впливу освітніх програм на соціальну інтеграцію важливо розробити та адаптувати їх відповідно до конкретних потреб різних соціальних груп [10]. Наприклад, ветеранам необхідні освітні програми, які враховують їхній попередній досвід, сприяють перекваліфікації та надають психологічну підтримку. ЗВО запроваджують спеціальні курси та центри підтримки для допомоги ветеранам з адаптацією до академічного життя, а також пропонують проєкти наставництва та кар'єрного консультування. У зв'язку з вимушеною міграцією ВПО часто змушені переривати навчання. Для розв'язання цих проблем ЗВО впроваджують гнучкі формати, такі як онлайн-курси та модульні програми, які дають можливість ВПО продовжувати освіту, попри географічну нестабільність. З метою полегшення економічного навантаження на переміщених здобувачів освіти заклади запроваджують механізми фінансової підтримки, зокрема стипендії та звільнення від плати за навчання. Освітні програми, спеціально розроблені для людей з обмеженими фізичними можливостями, забезпечують їм доступність та інклюзивність, що

передбачає фізичну адаптацію через безбар'єрні заклади освіти, технологічні інновації, такі як зчитувачі з екрана та програмне забезпечення для перетворення мовлення в текст, а також педагогічні корективи, які сприяють індивідуалізованому підходу до освіти [11].

Успішний досвід інших країн дає можливість дізнатися про ефективні стратегії посилення соціальної інтеграції через освіту. Наприклад, Сполучені Штати Америки запровадили програму «Жовта стрічка» [12], яка підтримує ветеранів у доступі до вищої освіти, відшкодовуючи витрати на її оплату за межами пільг, передбачених законом «Про ветеранів війни». Програма пропонує консультаційні послуги та роботу в групах взаємодопомоги, що забезпечують плавний процес інтеграції ветеранів в академічне та професійне середовище. У Німеччині інтеграція біженців у систему вищої освіти відбувається завдяки таким ініціативам, як «Integra», що пропонує підготовчі курси, мовні школи та психологічне консультування, які сприяють їхній адаптації до студентського життя [13]. Програма сприяє налагодженню зв'язків між місцевими здобувачами освіти та здобувачами-біженцями, сприяючи міжкультурному обміну та соціальній згуртованості. Для осіб з обмеженими фізичними можливостями ЗВО Швеції запровадили комплексну політику доступності, яка гарантує, що здобувачі отримують індивідуальну підтримку відповідно до їхніх потреб. Шведське агентство з питань участі співпрацює із ЗВО для розробки інклюзивних освітніх програм та забезпечення необхідних пристосувань, що встановлює високі стандарти інклюзивної освіти з урахуванням потреб людей з обмеженими фізичними можливостями.

Формування громадянської ідентичності через інклюзивні освітні програми в післявоєнній Україні є важливим аспектом національного відродження. Громадянська ідентичність – це почуття належності людини до

політичної спільноти, що охоплює спільні цінності, культурну спадщину та відданість демократичним принципам. У контексті післявоєнної України формування сильної громадянської ідентичності має важливе значення для відновлення суспільства, національної єдності та реінтеграції переміщених осіб. Освіта в цьому процесі відіграє визначальну роль, оскільки є платформою для поширення інклюзивності, демократичних цінностей та соціальної згуртованості. Створюючи інклюзивні освітні програми, ЗВО можуть зробити вагомий внесок у формування активного та відповідального громадянина, здатного брати участь у демократичному та економічному розвитку країни.

Інклюзивні практики у вищій освіті мають важливе значення для забезпечення потреб здобувачів, особливо в післявоєнному контексті, коли багато людей мають економічні проблеми, психологічні травми та фізичні вади. Метою інклюзивної освіти є створення такого освітнього середовища, у якому всі здобувачі, незалежно від їхнього походження, можуть отримати доступ до якісної освіти та розвинути свій потенціал [14, с. 42]. Методи та інструменти, що використовуються для досягнення цієї мети, охоплюють адаптивні освітні програми, послуги психологічної підтримки та цифрові освітні платформи. Адаптивні освітні програми розроблено з урахуванням потреб різних типів навчання та забезпечення доступності контенту для всіх здобувачів, зокрема осіб з інвалідністю або тих, хто має мовні бар'єри. Служби психологічної підтримки надають консультації та програми взаємного наставництва, щоб допомогти здобувачам освіти впоратися з викликами післявоєнного відновлення. Цифрові освітні платформи відкривають гнучкі можливості для здобувачів освіти, які мають обмеження мобільності або не можуть відвідувати аудиторні заняття. Такі інклюзивні практики посилюють соціальну інтеграцію та сприяють розвитку громадянської ідентичності, виховуючи почуття приналежності та залученості до академічної спільноти.

Освітні ініціативи, спрямовані на розвиток громадянської відповідальності та єдності в повоєнній Україні, є різноплановими й стосуються курсів громадянської освіти, волонтерських програм та міждисциплінарних дослідницьких проєктів. Курси громадянської освіти розкривають принципи демократії, прав людини та врядування, надаючи здобувачам освіти знання, необхідні для участі в громадському житті. Ці програми часто містять дискусії про історичну пам'ять, національну стійкість та роль громадянського суспільства у відновленні країни. Волонтерські програми заохочують молодь брати участь у громадських роботах, гуманітарній допомозі та ініціативах місцевого самоврядування, зміцнюючи цінності солідарності та взаємної підтримки. Міждисциплінарні дослідницькі проєкти об'єднують здобувачів освіти й викладачів різних галузей для розв'язання актуальних суспільних проблем, таких як післявоєнна відбудова, соціальна інтеграція та економічне відродження. Ці ініціативи не лише виховують громадянську відповідальність, але й сприяють активному долученню до широких процесів національного розвитку та примирення.

У табл. 1 показано основні методи та інструменти, що можуть використовуватися в інклюзивних освітніх програмах, та їхній вплив на формування громадянської ідентичності в післявоєнній Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика методів (інструментів) освітніх програм для формування громадянської ідентичності в післявоєнній Україні

Методи (інструменти)	Характеристика	Вплив на громадянську ідентичність
-----------------------------	-----------------------	---

Адаптивні освітні програми	Адаптують навчальні матеріали для потреб різних категорій здобувачів освіти	Розширюють доступ до освіти та сприяють інклюзивності
Послуги психологічної підтримки	Надання консультацій із питань ментального здоров'я та взаємного наставництва	Зміцнюють емоційну стійкість та соціальну згуртованість
Цифрові освітні платформи	Забезпечують можливості дистанційного та гнучкого навчання	Розширюють доступ до освіти
Курси громадянської освіти	Навчають принципів демократії та прав людини	Розвивають політичну свідомість та громадянську відповідальність
Волонтерські програми	Залучають здобувачів до громадської роботи та місцевих ініціатив	Зміцнюють цінності солідарності та єдності
Міждисциплінарні дослідження	Заохочують до співпраці над проєктами національної відбудови	Сприяють розв'язанню проблем та активній громадянській позиції

Джерело: створено авторами на підставі [15]

Вплив освітніх реформ на соціальну згуртованість є надзвичайно важливим у контексті післявоєнного відновлення України. Зміни, спрямовані на покращення доступу до вищої освіти, модернізацію освітніх програм та інтеграцію європейських освітніх стандартів, сприяють подоланню соціальних розбіжностей та формуванню колективної національної ідентичності. Акцентуючи на інклюзивності та освіті впродовж життя, ці реформи сприяють тому, що різні соціальні групи, включно з ВПО, ветеранами та соціально незахищеними верствами населення, мають рівні

можливості для здобуття якісної освіти. Це підвищує стійкість суспільства та посилює почуття колективної відповідальності за національний розвиток [16, с. 6–7].

Співпраця ЗВО з державними та громадськими ініціативами є ще одним важливим компонентом оновлення України. Завдяки співпраці з державними органами ЗВО узгоджують освітні стратегії з національними пріоритетами, забезпечуючи формування у випускників навичок, необхідних для відновлення економіки та технологічного прогресу. Громадські ініціативи, зокрема неурядові організації та міжнародні освітні програми, забезпечують додаткову підтримку, надаючи стипендії, програми наставництва та фінансування досліджень. Ці партнерства посилюють роль закладів вищої освіти як центрів інновацій та соціальних перетворень. Спільні проєкти, спрямовані на громадянську освіту, права людини та післявоєнну відбудову, сприяють формуванню культури активного громадянства, готуючи здобувачів до участі в суспільному житті та внеску в демократичний розвиток країни.

Розвиток освітніх програм у післявоєнний період, попри ці здобутки, створює як можливості, так і виклики. Диджиталізація вищої освіти та розширення міждисциплінарних програм відкривають нові можливості для модернізації академічного простору України. Водночас такі виклики, як пошкодження інфраструктури, фінансові обмеження та потреба в послугах психологічної підтримки для здобувачів вищої освіти й викладачів, залишаються значними. Розв'язання цих проблем потребує комплексної стратегії, що охоплює збільшення державного фінансування, розширення міжнародної співпраці та запровадження інноваційних педагогічних підходів. Забезпечення адаптивності освітніх програм до мінливих потреб суспільства має важливе значення для підготовки кваліфікованої робочої сили, здатної стати рушієм економічного та соціального оновлення України.

У табл. 2 окреслено основні аспекти ролі вищої освіти в національному відродженні, висвітлено вплив реформ, спільних зусиль та викликів розвитку (табл. 2).

Таблиця 2

Роль вищої освіти в післявоєнному відновленні [17–18]

Аспект вищої освіти	Основні чинники	Вплив на національне відродження
Освітні реформи	Модернізація освітніх програм, інклюзивна політика, європейська інтеграція	Зміцнює соціальну згуртованість та національну ідентичність
Інституційна співпраця	Партнерство з урядом, неурядовими та міжнародними організаціями	Підвищення якості освіти та громадянської активності
Основні проблеми розвитку	Відновлення інфраструктури, фінансова стійкість, психологічна підтримка	Впливає на доступність та ефективність

Джерело: створено авторами на підставі [17–18]

Заклади вищої освіти в Україні позиціюють себе як найважливіші драйвери національного відновлення, що сприяють інтелектуальній, економічній та соціальній реконструкції країни. Завдяки подоланню освітніх викликів та використанню можливостей для інновацій ЗВО можуть забезпечити належну підготовку випускників до участі у відновленні міцного та демократичного суспільства.

Висновки. У процесі дослідження було проаналізовано теоретичні підходи до соціальної інтеграції та формування громадянської ідентичності в умовах повоєнної України. Визначено, що успішна інтеграція постраждалого від війни населення вимагає комплексного підходу, який враховує

психологічні, соціокультурні та економічні аспекти. Особливу увагу приділено аналізу освітніх програм, що сприяють відновленню суспільних зв'язків і зміцненню громадянської свідомості, а також визначено основні виклики, зокрема недостатність ресурсів, необхідність адаптації освітнього контенту до потреб різних категорій населення та подолання травматичного досвіду.

Проаналізовано найкращі практики та інноваційні методики розробки освітніх програм, які забезпечують інклюзивний підхід і сприяють формуванню активної громадянської позиції. Запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження ефективних освітніх ініціатив, орієнтованих на соціальну адаптацію та інтеграцію внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і вразливих груп населення.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на емпіричну перевірку ефективності запропонованих освітніх програм та розробку механізмів їхньої довгострокової стійкості й масштабування.

Список використаних джерел

1. Сохань І. В., Гончаренко А. М., Дятленко Н. М. Розроблення освітніх програм для стійкого розвитку в поствоєнній Україні: стратегії та виклики. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12602987>
2. Lazareva A., Sikora Y., Zadorina O., Rizak G., Kaminskyu V. Adapting Curricula to the Needs of the Modern Digital Society in Ukraine. *Futurity Education*. 2024. № 4 (3). С. 236–252. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED.2024.09.25.14>
3. Байдик В., Гурська О., Рябініна О. Вплив онлайн-навчання на рівень психологічного комфорту здобувачів освіти. *Наукові перспективи*.

2024. № 11(53). С. 1208–1221. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)-1208-1221](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-1208-1221)

4. Мельниченко С. Г. Дослідження сучасного стану, проблем та перспектив впровадження цілей сталого розвитку в освітній процес в Україні. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю* (Суми, 18 червня 2022 року). Суми: Сумський державний університет, 2022. С.143–146.

5. Hurskaya V. Virtual Environments as a Means of Enhancing the Efficiency of English Language Teaching for Learners. *Академічні візії*. 2022. № 13. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1507> (дата звернення: 02.02.2025).

6. Бульвінська О., Калінічева Г. І. Роль вищої освіти в розвитку цінностей об'єднаної Європи під час повоєнного відновлення України. *Проблеми освіти*. 2023. № 2. С. 24–43. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-99.2023.02>

7. Тарлопов І. О. Статистичне оцінювання впливу освіти на зміну пропозиції трудових ресурсів на ринку праці. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 11. С. 22–25. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2022.11.5>

8. Марущак О., Сонечко О., Тургенєва А. Аналіз ролі вищої освіти у формуванні поствоєнної національної ідентичності. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 4 (38). С. 406–418. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-406-418](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-406-418)

9. Залознава Ю., Азьмук Н. Людський капітал України в умовах війни: втрати та здобутки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-59>

10. Гордійчук А., Шубала І. Формування та розвиток людського капіталу в регіоні польсько-українського прикордоння. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-5>
11. Батрак О. В., Тарасенко О. С. Особливості формування потенціалу закладів вищої освіти України в умовах війни та післявоєнному періоді. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://dx.doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-1>
12. Our Yellow Ribbon Guarantee. *Fordham University: офіційний сайт*. URL: <https://surl.li/mtnyag> (дата звернення: 04.02.2025).
13. Integrating Refugees in Higher Education – The “Integra” Funding Programme. *DAAD: вебсайт*. URL: <https://surl.li/dketbe> (дата звернення: 04.11.2024)
14. Отич О., Оржель О. Інклюзивна інфраструктура університету як чинник безбар'єрності вищої освіти. *NewInception*. 2024. № 1–2 (15–16). С. 36–47. DOI: <https://doi.org/10.58407/NI.24.1-2.3%20>
15. Лісогор Л. С., Потапенко В. Г. Проблеми та перспективи реалізації освітньо-професійного потенціалу України у контексті забезпечення соціальної безпеки. *Економіка і організація управління*. 2023. № 3 (51). С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.3.8>
16. Базиль Л. О. Розвиток сучасної науки й освіти – в ім'я миру та національного самоутвердження України. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5 (1). С. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5129>
17. Попова А., Цибуляк Н., Лопатіна Г., Сичікова Я. Академічна свобода в Україні під час війни: виклики університетів окупованих міст та напрями відновлення. *Наукові записки Бердянського державного*

педагогічного університету. Педагогічні науки. 2023. № 3. С. 88–107. DOI: <http://dx.doi.org/10.31494/2412-9208-2023-1-3-88-107>

18. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Семенютін А. О. Проблеми і перспективи дистанційного навчання в умовах повоєнного відновлення і технологічних трансформацій економіки України. *Бізнес Інформ. 2024. № 4. С. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-79-88>*